

4. Денисова Т. А. Криза призначення, виконання, відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк та шляхи її подолання // Проблеми пенітенціарної теорії і практики : щоріч. бюл. — К., 2005. — Вип. 10. — С. 324–332.
5. Кудрявцев В. Н. Правовое поведение : норма и патология. — М. : Наука, 1982. — 288 с.
6. Исасев М. М. Понятие преступного и не преступного с точки зрения марксизма // Советское право. — 1924. — № 5.
7. Спиридонов Л. И. Социология уголовного права. — М. : Юрид. лит., 1986. — 215 с.
8. Криминология : приглашение к дискуссии / А. В. Баляба, Э. В. Вилеская, Э. А. Дидоренко, Б. Г. Розовский. — Луганск : РИО ЛИВД, 2000. — 318 с.
9. Кожевников В. В. Виды правомерного поведения // Юрист. — 2005. — № 5. — С. 7–11.
10. Котюк В. О. Теория права : курс лекций : павч. посіб. для юрид. ф-тів вузів. — К. : Вспутрі, 1996. — 208 с.
11. Сырых В. М. Теория государства и права. — М., 2001. — 410 с.
12. Крижальський А. Ф. Громадянське суспільство і правопорядок // Вісник Одеського інституту-ту внутрішніх справ. — 2000. — № 2.

Анотація

У статті наголошується на подальшій необхідності вивчення правомірної поведінки у сучасних дисциплінах кримінально-правового профілю. Падаються рекомендації з приводу застосування цих положень у криминологічних дослідженнях.

Ключові слова: правомірна поведінка, криминологічна профілактика.

Summary

The article is devoted to legal activity and its role in formation of criminal and criminological doctrines. The author shows that eventually in legal activity analysis lay some perspectives of effective crimefighting.

Keywords: crimefighting, legal activity.

УДК 343.241-053.6

Т. І. Дмитришина

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ: ДЕЯКІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вирішуючи питання про те, які цілі повинне переслідувати покарання, необхідно виходити з його призначення. Покарання є одним із засобів протидії злочину з боку держави і покликане зрештою усунути або нейтралізувати негативні наслідки, що настали в результаті здійснення злочину. Ми розділяємо позицію учених (Л. Вагрій-Шахматов, А. Костенко, М. Коржанський, Г. Мінковський, А. Тузов, В. Сташиє), що відносять кару до цілей покарання, оскільки ідея відплати обумовлена охоронною функцією кримінального права і, отже, заснована на соціально-економічних умовах.

Як мету кримінального покарання можна розглядати і відновлення соціальної справедливості. Будучи цюнайгострішим засобом вирішення конфлікту між особою і суспільством і зрозумілою і дохідливою оцінкою для всіх громадян найважливіших, життєво необхідніших відносин в суспільстві, справедливе кримінальне покарання здатне швидко і яскраво продемонструвати суспільству чинну

систему цінностей. І навпаки, несправедливе покарання при достатньо широкому його розповсюдженні здатне швидко деформувати всю систему цінностей і тим самим змінити саме суспільство. Ця мета включає, перш за все, демонстрацію негативної оцінки державою дій злочинця, яка укріплює впевненість членів суспільства в торжестві закону, а також задовольняє етичне негативне ставлення до злочинної поведінки. Держава при відновленні соціальної справедливості вирішує завдання затвердження непорушності, недоторканності правопорядку, передбачаючи моральну сатисфакцію потерпілого, відшкодування йому заподіяного матеріального збитку і моральної шкоди, хоча для вітчизняного права традиційно розглядати дане завдання як властиве цивільному судочинству.

При розгляді мети виправлення осудженого мова йде тільки про виправлення «юридичне», під яким слід розуміти таку корекцію особи осудженого, при якій він не скоює нових злочинів. Принципи і загальні засади призначення покарання взаємозв'язані і часом ототожнюються один з одним. Проте така позиція навряд впливає із змісту кримінального закону. Принципи можна привести до того, що вони виражаються, закріплюються, конкретизуються загальними засадами призначення покарання, формуються, кристалізуються на їх основі. У зв'язку з цим можна згодитися з тим, що співвідношення між принципами і загальними засадами призначення покарання виступає як відмінність між загальною і одиничною, особливою.

Усунення суперечного підходу до визначення системи принципів призначення покарання неможливе без встановлення критеріїв, на підставі яких можна виділити ті або інші положення як принцип. Таким критерієм є спрямованість, характер, підстава і обсяг застосування державного примушення і інших заходів дії, необхідних і достатніх для реалізації функцій, має рацію і виконання завдань правового регулювання. Принципи призначення покарання не повинні механічно відтворювати загальноправові і галузеві принципи кримінального права, які не належать до сфери призначення покарання. Уявляється, що до принципів призначення покарання належать: а) законність покарання; б) його гуманізм; в) справедливість; г) індивідуалізація; д) рівність; е) вина; ж) призначення покарання окремо за кожен злочин і остаточно єдиного покарання, як основного, так і додаткового, за декілька злочинів і по декількох вироках.

Аналіз принципів призначення покарання показує, що вони зрештою складаються із загальноправових і спеціальних принципів призначення покарання. До загальноправових належать принцип законності, його гуманізм, справедливість. Загальноправові принципи лежать в основі системи норм всієї галузі права, а також заломлюються в ній у вигляді спеціальних відправних положень. До спеціальних слід віднести принцип індивідуалізації покарання (він похідний від принципу індивідуалізації кримінальної відповідальності) і призначення покарання окремо за кожен злочин і остаточно єдиного покарання, як основного, так і додаткового, за декілька злочинів і по декількох вироках.

Загальні засади призначення покарання можуть бути розглянуті як концентрована форма законодавчого закріплення принципів призначення покарання в кримінальному праві. Загальні засади призначення покарання визна-

чають не тільки правову можливість дій суду при призначенні покарання, але і покладають на суд обов'язок враховувати при цьому відповідні вимоги. Тому загальні засади призначення покарання не тільки закріплюють певні принципи положення, але і реалізацію їх в цілому, зобов'язують суд їх враховувати. Неухильне дотримання загальних почав призначення покарання є неодмінною умовою здійснення принципів призначення покарання.

Отже існує необхідність переглядання санкцій статі Особливої частини на їх відповідність вимогам щодо покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, або закріплення в кримінальному законодавстві положення про право суду переходити до більш м'якого покарання (без застосування положень ст. 69 КК) за системою покарань, у тому числі передбаченої ст. 51 КК, у випадках, коли жодне із запропонованих у санкції статті Особливої частини покарань не може бути застосоване до конкретного неповнолітнього.

З позицій необхідності урахування особи винного при призначенні покарання можна виділити комплекси ознак, що характеризують таку особу: а) впливаючих на оцінку характеру і ступінь суспільної небезпеки, виходячи з суб'єктивної сторони діяння (форма вини як продукт розумово-вольової діяльності особи, мотивація як її процес і результат і т.д.); б) характеризуючих основні соціальні цінності особи, ступінь узгодженості властивостей особи, що виявилися в діянні, з основною позицією орієнтації особи (поведінкова характеристика за тривалий період часу у сфері провідної діяльності, дозволя, реалізації основних соціальних ролей і т.д.); в) що стосуються початкових демографічних характеристик, що впливають на соціальний статус і тенденції розвитку особи (зокрема, стосовно неповнолітніх характеристика сімейно-побутового середовища, що може істотно скоректувати висновок про межі відповідальності підлітка за власну поведінку); г) що стосуються особливостей психології підлітка, зокрема ступеня деформації загальновікових особливостей, що також може впливати на ступінь і характер відповідальності (затримка інтелектуального розвитку, розвитку волі і т.д.); д) фізичних характеристик, що стосуються спотворень і екстремальних ситуацій в умовах життя і виховання, які, навіть не впливаючи на характер і ступінь відповідальності, проте мають значення для вибору міри кримінально-правової дії.

Усі ці характеристики повинні знайти своє місце при розробці формальних принципів призначення покарання неповнолітнім.

Анотація

У роботі на основі аналізу загальних положень чинної кримінально-правової доктрини робиться наголос на необхідності розробки спеціальних формальних правил призначення покарання неповнолітнім на основі встановлених фундаментальних принципів.

Ключові слова: принципи призначення покарання, неповнолітні.

Summary

Legal doctrine in deed analysis shows that despite of great background that is connected with sentencing fundamentals some questions and problems should be innovated. It is the juvenile sentencing process that needs more formal analysis and formal characteristics.

Keywords: principles of sentencing, juveniles.